

Nobelpriset i litteratur 2024

Kristoffer Leandoer: Världen efter detta är inte åtskild från vår

Han Kang. Ill: Moa Hoff

I Han Kangs värld samexisterar de levande och de döda på ett mer konkret sätt än vi är vana vid i en västerländsk föreställningsvärld. Element som vi snarast tillskriver skräck och spökhistorier är här självklarheter, praktiska problem som måste åtgärdas.

Kristoffer Leandoer

Publicerad 2024-10-10

Detta är en understreckare, en fördjupande essä, dagligen i SvD sedan 1918. Åsikter som uttrycks är skribentens egna.

När [Han Kang](#) nu tilldelas Nobelpriset är det första gången som litteratur skriven på koreanska, ett språk som talas av 78 miljoner människor, belönas med priset. Det är också första gången på ett kvartssekel som Nobelpriset vidgar kretsen av språk, det senaste nya språket var kinesiska: nu ingår 26 av världens språk. (Som en jämförelse kan nämnas att Bibeln finns översatt till 513 språk.) Detta är naturligtvis betydelsefullt för ett folk med en sårig historia, men det har också sin betydelse för världslitteraturen i stort: paletten av erfarenheter, av sätt att se på och leva i världen blir genast rikare. I detta fall är det, som vi strax ska se, särskilt påtagligt.

Han Kang föddes 1970 i Sydkoreas sjätte stad Kwangju, som i maj 1980 var plats för en exempellöst våldsam militärintervention mot protesterande studenter, där sannolikt över 2 000 koreanska studenter slogs ihjäl. Massakerns brutala och länge förtigna efterbörd, när staden var full av döda och obegravna barnkroppar, är klangbotten för hela författarskapet och det uttalade ämnet för den roman vars koreanska titel betyder "Pojken kommer", men på engelska fått namnet "Human acts" och på svenska fick heta "[Levande och döda](#)" när den översattes 2016 – en titel som kunde stå som rubrik över hela författarskapet.

I Han Kangs värld samexisterar de levande och de döda på ett mer konkret sätt än vi kanske är vana vid från vår egen föreställningsvärld, åtminstone inte att de framförs så lugnt och sakligt. Element som vi snarast tillskriver skräck och spökhistorier är här självklarheter, praktiska problem som måste åtgärdas. De döda ingår som en självklar utvidgad dimension av tillvaron som sällan finns i europeisk litteratur. Vi levande har ansvar för de döda och måste hjälpa dem till ro.

Massakrer som den i Kwangju, eller den som ägde rum 1948–49 på ön Jeju som är utgångspunkt för hennes senaste roman "[Jag tar inte farväl](#)", utkommen på svenska tidigare i år, skapar oreda genom dessa obegravda och oidentifierade kvarlevor: Han Kang ser det som inte bara litteraturens utan alla konstformers uppgift att minnas dessa namnlösa, benämna dem, gestalta dem och på så vis ge dem en plats i rummet för levande och döda där de kan vila. På så sätt skriver hon, hur mycket romanförfattare och skapare av fiktioner hon än är, in sig i den specifikt moderna traditionen av vittneslitteratur.

Med en lågmäld, närmast torrt barskrapad hetta beskriver hon extrema tillstånd, kroppar och medvetanden pressade till det yttersta i gränslandet mellan existensformer: mellan dröm och vaka, minne och glömska, sanning och lögn: mellan liv och död. Hennes skrivande har en tydlig moralisk dimension: hennes böcker är handlingar av solidaritet; solidaritet med offren för politiskt våld som i "Levande och döda" och "Jag tar inte farväl", solidaritet med en död syster i "[Den vita boken](#)", solidaritet med en patriarkal kulturs förtryckta och tystade kvinnor i "[Vegetarianen](#)".

Han Kang växte upp i en litterär miljö, med en pappa som var författare, debuterade skönlitterärt 1994 och hann ge ut ett tiotal verk – poesi, noveller, romaner – samt få en rad koreanska litterära utmärkelser och räknas till sin generations väsentliga författare, innan den kontroversiella ”Levande och döda” år 2014 komplicerade hennes relation till hemlandet.

I vår del av världen vilar hennes berömmelse framför allt på ”Vegetarianen” från 2007, som fick Man Booker-priset 2016 och öppnade alla dörrar: ”Vegetarianen” översattes till alla språk och låg på alla bokhandelsdiskar.

2016 tilldelades Han Kang Man Booker International Prize för ”Vegetarianen”. Foto: Alastair Grant/AP

Fram till dess hade hon utanför hemlandet i stort sett bara uppmärksammats i Frankrike. De två tidigare romaner som finns tillgängliga på franska – ”Pars, le vent se lève” (Ge dig av, det blåser upp) och ”Leçons de grec” (Lektioner i grekiska) kan ses som förövningar till genombrottsromanen. De handlar om människor som griper till våld mot sig själva för att det är den enda frihet som tycks stå dem till buds, de gestaltar en våldsam krock mellan inre och yttre människa. Huvudpersonen i ”Pars, le vent se lève” söker i solidaritet med sin döda väninna en sanning bortom självmordet men får acceptera det som ett faktum: ”Jag dödade den enda människa jag kunde döda: mig själv”. Huvudpersonen i ”Leçons de grec” slutar prata som ett sätt att ta kontroll.

Hennes böcker handlar alla om människor som stänger till mot världen för att det är deras enda möjlighet att ta kontroll över sina liv. Vissa av dem har utsatts för övervåld, andra uppfattar livet och födelsen som en form av övervåld och de tillgriper det enda motvärn som står dem till buds. I "Vegetarianen" drivs mönstret till sin spets: dess huvudperson Yeong-hye – som talande nog endast ses genom omvärldens ögon, endast gestaltas genom de andras blickar – slutar äta. Yeong-hye försöker förvandla sig själv till en planta genom att sluta äta, det är hennes stumma protest mot våldet; ett förhållningssätt som blir lika provocerande för omgivningen som Meursaults likgiltighet i Camus "Främlingen" (en roman och ett författarskap som har påtagliga likheter med Han Kangs i strängheten; en stränghet som omfattar såväl den strama stilen som den krävande moralen) – som om det i själva verket var dem hon tog avstånd från och vägrade ta del av, föräldrar, syskon, äkta man: som om hennes handling var en form av ifrågasättande. Vilket det naturligtvis också är. "Vegetarianen" är en feministisk text som till sin natur är lika drastiskt våldsamt och kroppslig som någonsin Valerie Solanas Scum-manifest – Han Kangs lågmälda ton ska man inte förledas av, hennes blick på maktordningen väjer inte för något.

Detta internaliserade våld, som har en sida av frihet och en sida av tvång, finns i alla hennes böcker och vittnar dels om starka upplevelser av samhällsligt våld, som i "Levande och döda", dels om en existentiell grundupplevelse: Han Kang talar med utgångspunkt i relativitetsteorin om våldet som kroppar utövar mot varandra redan genom att finnas till, om hur närvaron av en kropp deformerar den omkringliggande rymden.

Hon är banbrytande i sitt sätt att skildra det fysiska, rättframt men inte sensationslystet utan närmast kyskt trots det massiva kroppsliga sönderfall som skildras.

Det unika med "Levande och döda" är att detta privata existentiella drama skrivs in i en faktisk historisk konflikt, vilket ger skeendet med jakten på en kropp att få begrava samma tragiska tyngd som "Antigone", samma fakticitet och status av vittnesmål som Svetlana Aleksijevitj. Romanen igenom söker de döda och de levande efter varandra med en förtvivlan som har sin förklaring i koreansk begravningstradition och dödsfilosofi, som är en blandning mellan buddhism och folktro, starkt påverkad av schamanistiska föreställningar. Världen efter detta är inte åtskild från vår, utan de dödas tillvaro påverkas av hur vi levande behandlar deras kvarlevor. Begravningsritualen en länk mellan de levande och döda, graven en plats där de kan mötas. Därför var det särskilt upprörande att militären undanhöll de anhöriga liken efter de massakrerade studenterna, som ofta var svårt vanställda, och därigenom försämrade deras möjligheter till ett lyckosamt liv efter detta.

"När du dog kunde jag inte ordna någon begravning, så hela mitt liv blev en begravning."

Hela Han Kangs författarskap handlar om kroppen som spelplats och skärningspunkt – hur kroppen upphör att vara en fungerande gräns mot omvärlden och i stället blir den plats där livet och döden möts, men också den plats där inre och yttre förhandlar om makten, samhället och jaget, själ och kött. I varje prosaverk hittar hon nya och drastiska sätt att åskådliggöra denna konflikt och ställa den på sin yttersta spets. Hon söker hela tiden den plats där det fysiska och andliga möts – eller skiljs.

Man kan få för sig att skrivakten för henne är en begravningsritual, ett sätt att återskänka värdighet och balans.

Det intrycket bekräftas av hennes näst senaste bok, "Den vita boken" från 2016, på engelska året efter, som börjar som en serie meditationer över färgen vitt, den koreanska sorgefärgen. Så småningom formar sig "Den vita boken" till en biografi över författarens storasyster som endast levde några timmar och begravdes i sina lindor eftersom de unga föräldrarna bodde avskilt. Med en typisk formulering säger Han Kang att hon dör "utan att veta vilken sorts gräns hon korsade". Denna döda storasyster formar hennes liv, dels som en ständig påminnelse om döden, dels genom att bli ett alter ego, en dubbelgångare eller tvilling, en alternativ existens som död, och därigenom en förutsättning för det författarskap som Han Kang i detta verk både tittar tillbaka på och framåt mot.

Hon konstaterar att skrivandet fungerat som att linda gasbinda om ett sår; skrivandet läker genom att stänga till och försluta såret, hejda blödningen och se till att det blir tyst.

Först det skrivna livet är helt tillslutet, stängt som en grav och därigenom avslutat, kontrollerat. Vi är vana vid en litteratur som vill vara transformativ: Han Kangs skrivande försöker hejda förblödningen och möter oss ur en helt annan erfarenhet, en helt annan tradition, där litteraturen bjuder döden motstånd inte genom att förneka den utan genom att ge den en form som släpper den döda fri.

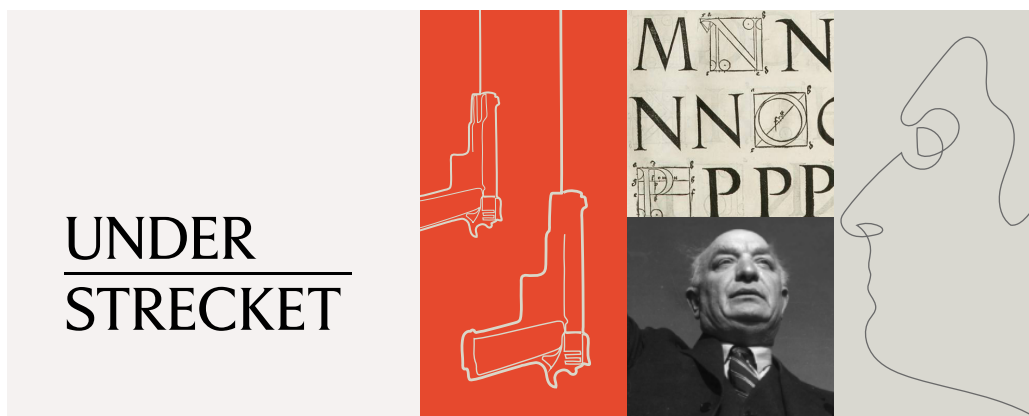
"Den vita boken" är en enastående vacker påminnelse om en av litteraturens urfunktioner. Orden på den vita boksidan blir en motsvarighet till blodet som Odysseus fick stänka på marken för att ge de döda i underjorden röst för en stund. Att skriva är att ge de döda liv genom att åderlåta sig själv på några droppar; att låna dem lite av vårt eget liv för att därigenom få tillgång till deras. Levande och döda: i texten förenas vi och existerar tillsammans för en stund.

Den uppmärksamme läsaren märker att texten endast nämnt två andra författarnamn: Camus och Alexijevitj. Det är bland dessa pristagare Han Kang med sin renskrapade, klara stilistik, sitt gränslösa medlidande och sin aldrig sänkta blick inför övervåldet hör hemma.

Kristoffer Leandoer

Författare och kritiker i SvD

”Ett bålverk mot dumheten” – läs våra bästa streckare

”

”De senaste 100 åren har över 35 000 understreckare publicerats i SvD. Vi har valt ut 350 särskilt intressanta texter – och gjort dem fritt tillgängliga.”

Utforska 100 år med Under strecket

Så kontaktar du Under strecket

Redaktör: Ludvig Hertzberg

Biträdande redaktör: Henrik Sahl Johansson

Mejl: understrecket@svd.se

Kristoffer Leandroer
